

FENNTARTHATÓSÁG

ÖSSZEFOGLALÓ¹

A Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program szerint „az állam attól tekinthető jónak, hogy az egyének, közösségek és vállalkozások igényeit a közjó érdekében és keretei között, a legmegfelelőbb módon szolgálja”. Egy másik megközelítésben: „Az állam feladatai többek között az egyének és a közösségek szociális, egészségügyi, kulturális és oktatási szükségleteinek biztosítása, a közigazgatás pedig nem más, mint az állami feladatok gyakorlati végrehajtásának megszervezése.”²

Nekünk, akik a fenntarthatósággal foglalkozunk (és mindazoknak, akik úgy gondolják, hogy a fenntartható fejlődés az egyetlen járható út az emberiség számára), meggyőződésünk, hogy a jóllét szorosan összefügg a fenntarthatósággal. Herman Daly definíciója szerint „a fenntartható fejlődés a folytonos szociális jobblét elérése anélkül, hogy az ökológiai eltartóképességet meghaladó módon növekednénk. A növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak. A növekedés az anyagi gyarapodás következtében előálló méretbeli változást, míg a fejlődés a nagyobb teljesítőképesség elérését jelenti”.³ A fenntartható fejlődés egyúttal egy olyan viszonyrendszer (kultúrát) jelent az emberek és környezetük között, amely nem sérti a jövő generációk létezésének esélyeit. Ehhez környezeti szempontból fenntartható módon kell nyúlni erőforrásainkhoz, vagyis azokat a megújulásuk mértékén belül kell használni.⁴

Az állam küldetése, hogy biztosítsa a lehetőséget az állampolgárai számára, hogy jóllétben, boldogan élhessenek. Közvetett módon az is állami feladat lenne, hogy a polgárok képesek legyenek élni a lehetőségekkel, tehát meglegyen a belátásuk arra, hogy jót tegyenek (magukkal és a környezetükkel is). Ez nemcsak az egyén jóllétének és jólétének forrása és így érdeke, de a közösségé is.

Bár a jólét és a jóllét összefüggése bizonyított, fontos a két fogalom közötti különbséget is megérteni. A jólét elsősorban az anyagi/gazdasági szempontokat veszi figyelembe (angolul: welfare), míg a jóllét az anyagi javakon túl számos szubjektív aspektust is vizsgál (angolul: well-being). A fenntartható fejlődéssel foglalkozó kutatók inkább a jóllétet részesítik előnyben, hiszen az anyagi helyzet sok esetben nem korrelál a megelégedettséggel, vagy akár az egészségi állapottal. A magyar nyelv értelmező szótára szerint a jólét „kedvező anyagi helyzet, amelyben gondok,

anyagi nehézségek nélkül élünk, s amelyben egyénileg elmondhatjuk, hogy jó dolgunk van”, míg a jóllét: „az a tény, hogy valaki egészséges, hogy jó a közérzete.”

A fejlődés útja tehát a jóllét megteremtésének irányába visz, ami magában foglalja azt, hogy az anyagi jólét bizonyos fokának elérése szükséges ahhoz, hogy a megfelelő minőségű élet biztosítva legyen.

Ugyanakkor azt is érdemes megvizsgálni, hogy az egy főre jutó GDP vagy a háztartások nettó átlagbevétele mellett egy igen fontos mutató az adott országon belül tapasztalható jövedelmi egyenlőtlenség. A *Fenntarthatóság* hatásterület is azt a nemzetközileg elfogadott indikátort (Gini) használja, amely a jövedelmi egyenlőtlenségek egyik legprecízebb indikátora. Pickett és Wilkinson⁵ szerint a szubjektív jóllét és a Gini-együttható között negatív összefüggés van. Tehát azokban a gazdaságokban, ahol nagyobb a jövedelmi különbség, kevésbé vallják magukat elégedettnek a polgárok.

Klasszikus értelemben állami feladatnak tekintjük a gazdasági kiegyenlítést vagy a közjavak gondozását, az újraelosztást és a stabilizációt. A modern gazdaságokban az állami célok olyan makroökonómiai célokat jelentenek, amelyek hatására a társadalom helyzete (jóléti és jólléti szempontból is) kedvezőbbé válik. A jelenlegi legfőbb elérendő általános célok a stabil árak (alacsony infláció); az állandó és fenntartható gazdasági növekedés és fejlődés; az alacsony munkanélküliség és a teljes foglalkoztatás; a kiegyensúlyozott fizetési mérleg és a közpénzek stabil rendszere. A fenntartható fejlődés szempontjából, illetve a rendszerszemlélet alapján ezek azonban csupán eszközök.

Hosszú távon ugyanis akkor fenntartható az emberi civilizáció, ha harmóniában van egymással a környezeti, a társadalmi és a gazdasági sikeresség, azaz a rendszert a három tényező szempontjából optimálisan (a hármas optimalizáció mentén) működtetjük. A három rendszer azonban nem egyenrangú egymással. A környezeti rendszer ugyanis nagyszerűen tud működni a két alrendszer nélkül is. A társadalom és az annak alrendszerét jelentő gazdaság viszont kiszolgáltatott a környezetnek, a természeti erőforrásoknak. A kiszolgáltatottság azt jelenti, hogy ha nem érkezik anyag- és energia-utánpótlás a környezet felől, akkor a két alrendszer viszonylag rövid időn belül összeomlik.

A szigorú fenntarthatóság a természeti erőforrások időben állandó (konstans) készletként való értelmezését jelenti. Ez a meghatározás azt feltételezi, hogy a természeti és az ember alkotta tőke a termelésben kiegészítik, de nem helyettesítik egymást.⁶

¹ A fejezet szerzői: Besenyei Mónika (a munkacsoport vezetője), Dr. Földi László, Dr. Hetesi Zsolt

² Torma András (2006): A közigazgatás feladatai. In Kalas Tibor (szerk.): *Közigazgatási jog 1.* Budapest, Virtuóz Kiadó.

³ Daly, Herman (1991): *Steady State Economics.* Washington, Island Press. Idézi: Fleischer Tamás (2006): Innováció, növekedés, kockázat. In Bulla M. – Tamás P. (szerk.): *Fenntartható fejlődés Magyarországon, Jövőképek és forgatókönyvek.* Budapest, Új Mandátum Kiadó.

⁴ Vö. Gyulai Iván (2014): *A fenntartható fejlődés – Tananyag tanárok számára.* Elérhető: https://mtvsz.hu/dynamic/fenntarthato_kepzes_tananyag_2014/forum_tanar_online_1.pdf (a letöltés időpontja: 2018. 04. 11.)

⁵ Pickett, Kate – Wilkinson, Richard G. (2010): *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone,* Bloomsbury Publishing.

⁶ Kerekes Sándor (2012): A fenntartható fejlődésről válság idején. In Kerekes S. – Jámor I. (szerk.): *Fenntartható fejlődés, élhető régió, élhető települési táj 1.* Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 15–36.

A társadalom működéséhez szükséges erőforrások a minket körülvevő környezetből, azaz a bioszférából kerülnek be a gazdaságba. A gazdaság számára felesleges anyagok pedig hulladékként (kibocsátások) visszakerülnek a bioszférába, ahol azt várjuk a természettől, hogy feldolgozza és ártalmatlanítsa azokat. Ez a körforgás mindaddig fenntartható, amíg a kitermelt (learatott) anyagok mennyisége, valamint a visszajuttatott hulladék feldolgozásához szükséges erőforrások nem haladják meg a természet megújulóképességét. Azonban ennek a határnak a túllépését követően (a növekvő ökológiai lábnyom) elindul a degradáció, ami tovább csökkenti a bioszféra kapacitását (biokapacitás).⁷ Az egyensúly felbomlása beláthatatlan következményekhez vezet hosszú távon.

A fejlődés növekedésként való értelmezése tehát egy olyan hibás elmélet, amely hosszú ideje meghatározza a gazdasági gondolkodást. Ennek a még jelenleg is uralkodó paradigmának a veszélye elsősorban abban rejlik, hogy az indikátorainkat és a céljainkat is ennek szellemében tűzzük ki, és ez gátolja annak a szemléletnek a terjedését, hogy a fejlődést minőségi dimenzióban értelmezzük. Erre a veszélyre, valamint a megoldási lehetőségekre hívja fel a figyelmet számos kutató, amikor a növekedési mámor és a fogyasztói társadalom kockázatát mutatják be.⁸

A fejlett országokban a túlfogyasztás és a pazarlás, míg a fejlődő országokban a rohamosan növekvő fogyasztás (a nagyobb lélekszám és javuló gazdaság eredményeképpen), valamint a szennyező ipari tevékenység (fejlett országokat kiszolgáló termelőüzemek) szaporodása tapasztalható.

A fejlett társadalmakra az is jellemző, hogy bár a népesség fogy, ám „egyedenként” igencsak gyarapodó méreteket mutatnak. Az elhízás és a túlsúly is egy olyan jóléti tünet, amely messze túlmutat azon, hogy a túlfogyasztás szimbólumaként tekintsünk rá. Ez az állapot nagyban hozzájárul számos egészségügyi problémához, és jellegéből adódóan öngerjesztő – azaz a túlsúlyosak a mozgásuk nehézsége miatt nehezen tudnak csak megszabadulni a súlyfeleslegüktől.

A nemzetközi törekvések, amelyek a fenntartható fejlődéssel foglalkoznak, folyamatosan keresik azokat a megoldásokat (ajánlások, stratégiák), amelyek lokális és globális szinten is támogatást nyújthatnak a megvalósításhoz.

A 2016 januárjától hatályba lépő új ENSZ-program a fenntartható fejlődési célokról olyan világszintű keretrendszer alkot, amely a globális fenntarthatóság megvalósítását kívánja támogatni. A programban található 17 cél és az al-célok támogatni kívánják a globális fenntarthatóság (azaz jólét, jóllét és a természeti tőke megőrzése) elérését. Mivel globális szinten fogalmazzák meg a célokat, így relevanci-

ájukban régióként eltérőek lehetnek. Ugyanakkor vannak olyan célok, amelyek univerzálisak térben és időben. Nem minden cél értelmezhető egyformán minden országra, sőt vannak olyan célok, amelyek egyes országokra egyáltalán nem érvényesek.

A *Jó Állam Jelentés* hatásterületei számos fenntartható fejlődési célt érintenek, ám az kijelenthető, hogy a legtöbbet a *Fenntarthatóság* hatásterület taglal.

- Jólét és egészség (3) – Elhízottak aránya
- Minőségi oktatás (4) – Ökoiskolák
- Az egyenlőtlenségek csökkentése (10) – Gini
- Felelős fogyasztás és termelés (12) – Ökolábnyom
- Az éghajlatváltozás elleni fellépés (13) – Klímaváltozás dimenzió
- Fenntartható földhasználat (15) – Biokapacitás, ökogazdálkodás

A Jó Állam indikátorrendszere arra vállalkozik, hogy mérőműszerként funkcionáljon a döntéshozók számára. Fenntarthatósági szempontból azokat a témákat jártuk körül, és igyekeztük megfelelő módon mérhetővé tenni, amelyek a fenntarthatóság alap gondolatát támogatják. A *Fenntarthatóság* hatásterület kutatóinak mindenkori célja, hogy abban támogassa a döntéshozókat információkkal, milyen területekre érdemes figyelni, ha a fenntartható fejlődés megvalósítása a cél. Olyan vezérlőpultot kínál a *Jelentés* egésze, így a fenntarthatósági mutatók is, amely alkalmas lehet a főbb jelenségek bemutatására, és arra is, hogy a szakpolitikai döntéshozók további következtetéseket vonjanak le. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy

- a jelenségek, amelyeket az indikátorok bemutatnak, többnyire nem önmagukban érdekesek – számos olyan további következmény és előzmény társul hozzájuk, amellyel együtt alkothatunk csak valódi képet valamely témáról;
- az indikátoroknak sokszor nem (csak) az értéke a sokatmondó, hanem azok tendenciája. Előfordul az is, hogy bár javulás tapasztalható valamely téren, az üteme a kívánatos alatt marad.

Érdemes szem előtt tartani, hogy az indikátorok csak számok. A társadalom és a kiváltott események sokkal lényegesebbek, ám gyakran nem számszerűsíthetők. Fontos, hogy mérjünk és bemutassunk jelenségeket és tendenciákat, de ami ennél sokkal fontosabb, hogy a számok mögött megálljunk és megértsük az embert, az élőlényeket és az egész élő bolygót, ami az egész társadalmunkat ellátja a fennmaradáshoz szükséges erőforrásokkal.

⁷ Szilávik János (2006): A környezetvédelem közgazdasági kérdései és a „fenntarthatóság”. *Iustum Aequum Salutare*, II (1–2), 85–89.;
 Szilávik J. (2014): *Lépések a Fenntartható Gazdálkodás Irányába Gondolatok Láng István és Kerekes Sándor Megalakult a Túlélés Szellemi Kör Című Vitairatához*. Magyar Tudomány.

⁸ Meadows, Donatella – Meadows, Dennis – Randers, Jorgen (2005): *A növekedés határai – Harminc év múltán*, Budapest, Kossuth Kiadó.